

Ristirahva Pühapäevalehes 1892 ilmunud kiri Simbirski kubermangust. Dubrovo. Smorodino. Svetloje Osero (S. küla). Karsuni (Korssuni) kreis. Ilmad ja viljakasv. Põllukultuurid: rukis, kaer, nisu, tatar, hirss (prassa), päevalill. Kristian Reits ja tema tegevus usulahu juhina. Kaarel Zederbaum. Smorodinosse uue kooli- ja palvemaja ehitamine. Digiteeris A. Aule, kirjaviisi muutmata.

Ristirahva Pühapäevaleht (nr. 36), 6. september 1892, lk. 301

Simbirski kubermangust.

Kuna Samara suguwendade poolt kaebtust kuulub, et wiljaikaldus neid jälle lubab leiwata jätta, ei wõi meie siin Simbirskis oma põllu saagi üle — tänu Jumalale! — mitte nuriseda. Wili on küll weel enamiste kõik peksmata, aga ometi wõime nüüd ju ütelda, et meil leiwapuudust karta ei ole ning neljanda palwe juures peame ainult seda paluma, et meie tänuga oskaksime wastu wõtta seda, mis meile antud. Seda on seda rohkem tarwis paluda, et inimene ju nii kergeste arwab enesel õigust olewat ikka kõige paremat õnnistuse aega nõuda, ja kohe walmis on nurisema, kui saak vähem on kui mõni kord enne on olnud. Ja nii on lugu tänawu küll ning sellepärast on nurisemise pattu karta. — Kewadel tuliwad orased ilusalt wälja, aga ilm läks kohe põuale, päewa oli kuni 30 graadi sooja, ööse 2—3 graadi külma. See rikkus rukki orase, wõttis waraselt ülestatud kartuli pealsed ja pani wilja idanemise kinni. Terve lehekuu läbi wahtisiwad põllumehed mureliste silmadega taewa poole: wihma pilwesid oli alati näha, müristas ka tihti, wahest sekka tuli ka piiskasid maha, aga nii arwa, et maad pealt märjaks ei suutnud teha. Rukki orased aga kadusiwad silma nähtawalt, suiwilja orased läksiwad kolletama, kartuli ladwad jäid longu, — hirm mattis inimeste südameid, ja meeled oliwad rasked, sest hirmus näljahäda, mis kõiki ümberkaudseid kohtasid piinas, oli kõigil wäga tuttaw ja oli nüüd silma ees. Ka kergemeelne pidi tõsiseks minema ja wistist on palju palweid sel ajal rõhutatud südametest taewa poole tõusnud. Jaani kuu algas, põud kestis edasi. Wiimaks 8.—9. tuli esimene hoog tublit wihma, mis maa märjaks kastis ja närtsiwale wiljale rõhkust andis. Põud oli wilja nii palju rikkunud, aga mitte weel kõik. Ja siis tuli waheta wihma edasi kuni Jaani päewani. Ju hakkasiwad inimesed heinateu pärast muretsema, et kuda sellega igapäewaste wihmasadude pärast walmis saada, aga heinaajal, pärast Peetri päewa läks ilm nii ilusaks ja kuiwaks, et lust oli heina teha. Kõigel heina ajal ei tulnud mitte piiska wihma. Põud ilm walmistas ka rukkid jõudsaste ja lõikamine algas kähku. Jälle oliwad ilmad üli palawad: päewa ajal oli wilus kuni 40 graadi, öösel 20. Ei saanud weel pooled rukkid lõigatud, jälle rahwal häda: pudenes kangeste. Ei wõinud päewa ajal sugugi sirbiga rukkid puutada, pidid kartma, et pead tühjaks ei warise. Aga sellest hädast peastis jälle kerge wihmasadu, mis pea igapäew käis, leikamist sugugi ei takistanud, aga ka pudeneda ei lasknud. Pärast rukkileikamist oliwad ilmad jälle kuiwad, kuni kaer sai leigatud, siis tuli rukki tegemise ajal jälle sugu wihma. Nõnda on meil sel suwel ilmad otse imelikud olnud ja kui kewadise põua maha arwame, siis on kuiwa ja wihma just nii tulnud, nagu inimene iga-

nes wõis soowida. Wiljakasw, nagu tähendasin, ei ole mitte kõige parem; rukkid annawad arwata 6 kuni 10 seemet, kaeru ei ole weel peksetud, aga ka nendest wõib 5—6 seemet arwata. Ohra siin ei kaswatada, sest et ta ei kaswa, wist palawa pärast, ja tema asemel on üks selts nisu, mida wenelased polbaks ja eestlased kolpinaks nimetawad, aga ei tangud ega jahud ole mau poolest nii head kui odrad. Ka päris nisu ei kaswa hästi siin kohal, kus eestlased on. Peale kaera ja polba peetakse weel tatart, hernet ja läätsa; peale selle on weel sel aastal palju *prassa* — mida teaduse mehed ladinakeele nimega *Panicum miliaceum* nimetawad — tehtud, sest et see wäga wähe seemet nõuab ja seemet oli sel aastal kasinaste. Prassa annab heal ajal kuni 50 seemet, peened ümmargused terad, milledel selletarwis tehtud weskil koor pealt maha aetakse, siis kanepiseemne suurused ilusad kollased tangud. Siitne rahwas armastab wäga seda tangu pudru, aga kes harjunud ei ole, selle suule on ta natuke ne tuim. Poes maksab tangu nael 4 kop. Wenelased teewad weel suured wäljad päewalillesid täis ja on nende seemnete peale üli maijad. On kuskil wene külas laat, siis laada platsil naljalt üht inimest ei leia, kes päewalilli seemneid ei söö, räägiwad nad üks teisega ehk wahiwad, istuwad ehk kõnniwad, üks kõik, noored ja wanad, mehed ja naesed, krõksutawad aga seemneid. — Ümberkaudu on wene wäljadel wiljad palju waesemad kui eestlastel, sest wenelased põldu ei wäeta; mõnes paigas on dessatini peal ainult paar sületäit wihkusid.

Kuna nüüd suguwennad siin tänawu leiwa puudust ei wõi kaewata, waatame ka, kudas waimueluga lugu on. Simbirskist tulles 20 wersta, jõuame ühe eesti küla Dubrowo juurde, kus selle poolest wäga waene lugu on. Mõned aastad tagasi, on Eestimaalt üks määratseja tulnud ja ennast prohwetiks kuulutanud ning uut usku õpetanud. Sakramendid põlati ära, pühapäewa ei peetud, selle asemel aga laupäewal „hingamise päewa”; surnu haua peale risti ei pandud ja paaris rahwast ei laulatatud, kuna „prohwet” enesele pärisnaese juurde weel teist kaks wõttis ja ütles enesel seks otseteel taewast luba olewat. Nad pidasiwad endid nii heaks, et nad teistele, kes mitte nende kilda ei heitnud, teretuseks kätgi ei annud. Aga iga terwemeelega inimene pidi kahetsedes nende juures nägema, kuda apostel Paulus otse kui nende kohta oli pidanud tunnistama: „Kui nemad endid targaks pidasiwad, siis on nad jõledaks saanud.” Omas hingamise päewa pidamise tuhinas läksiwad nii kaugele, et soola söömist patuks arwasiwad, sest seda olla hingamise päewal tehtud; kui aga siiski ilma soolata läbi ei saadud, siis pesti sool enne pruukimist puhtaks, mida nõnda toimetati: sool pandi pudelisse, pudelile kork peale ja kasteti siis wee alla, mis läbi ta puhtaks pidi saama; niisama pesti piima, mida „hingamise päewal” lüpseti.

Esiotsa oli kõigil ka warandus ühes: mis keegi sai, andis „raha-prohweti” kätte. Aga kui „prohwet” ühe saja rubla teise järele linna panka pani ja häda ajal sealt teistele sugugi osa ei lubanud and, siis hakkasiwad rahwa silmad lahti minema. Wahe ajal oli weel üks teine prohwet tulnud, kes kõiksugu häbemata kombeid kaasa tõi. Siis lahkusiwad nad kahte osasse: üks jagu oma „prohwetiga” on Korssuni kreisis, kõige kaugemal Simbirskist ja teised enne nimetatud Dubrowas. Mullu sügise sõitis eestimaalt üks noormees Smorodinas elawate eestlaste köster-koolmeistriks ja sai ühe Dubrowa mehega jutu peale,

ilma et ta oleks tema olekust enne midagi teadnud. Jutu sees nimetas mees, et temal ka lapsed ristimata olla. Koolmeister pani imeks, et mees „lastest” rääkis ja küsis, palju tal neid siis olla. Neli, ütles mees. Teise imestus kaswis; kui wanad nad on? küsis ta. Wanem juba üle 10 aasta. Nüüd ei teadnud koolmeister enam, mis asja loust arwata ja küsis järele, mis need lapsed siis nii kaua ristimata on. Siis hakkas mees tale kirja seletama ja ütles: inimene pidada enne uskuma ja siis ristitama, sest muidu, kui ta aga ristitud saada ja pärast õpetamata jääda, olla ta ikka pagan. Laps ei teadwat ristimisest midagi, sellepärast ka ei wõiwat ristimine midagi mõjuda. Selle peale seletas koolmeister, et meie mitte selle peale lapsi ei risti, et nad õpetamata jääwad, waid et ristimise juures seda just kohuseks tehakse, et ka wanemate surmakorral waderid ometi last kristlikus õpetuses üles kaswataks, nagu meie Issand ja Önnistegija on käskinud: „Tehke jüngriks neid ristides ja õpetage.” Aga et laps ise sest ei tea, selle kohata wõtame üks tähendamise sõna. Ütleme: sul on üks weike laps ja nüüd tuleb sinu juurde üks rikas mees ning ütleb: „Ma tahan so lapse omaks lapseks wõtta, et ta hästi kaswatatud ja õpetatud saaks, ja et tal pärast parem oleks elada.” Sul on selle üle hea meel, teie lähete kohtu ametniku juurde ja lasete seda kirj panna, et see laps rikkamehe kasupoeg on; selle peale kulub kolm sule kriipsu ära. Kas so poole aastane laps ise sest midagi teab? — Kust ta siis wõib teada, kostis mees. — Aga kas ta ometi on teise kasu laps? — Muidugi on, peab mees tunnistama. — Noh, ütleb koolmeister, kui nüüd teisel inimesel wõimalik on so last omaks lapseks wõtta, ilma et ta so lapse tahtmist ehk uskumist küsiks, kas see peaks siis Jumalal wõimata olema? — Selle wastu mees enam ei tea waielda, aga ütleb siis: „Laps laps suureks kaswab, siis wõib ta ise ennast ristida lasta, kui ta tahab.” Selle peale räägib koolmeister talle teise loo.

Ütleme: sa oled waene mees ja sul on laps, kellel sa kõik head soowiks, aga sa tead, et sa täna ehk homme wõid surra, ja siis so laps abita waeseks lapseks jääb. Nüüd tuleb so juurde üks rikas mees ja ütleb: mul on seal üks suur ilus mõis, kirjutame see sinu lapse nime peale ja tema päranduseks. Sina aga ütled: Las laps suureks kaswab ja ise asjast aru saab, küll ta siis ise wõib wõtta, kui tahab. — Kas see oleks tark tegu? — Muidugi mitte, tunnistab mees. — Selle peale ütleb koolmeister: Aga kui taewariiki tahetakse so lapse nime peale ja tema päranduseks kirjutada, siis arwad sa wäga targaste tegewat, kui sa ootad kuni laps kaswab. — Mees näeb küll oma rumalust, aga nagu oleks pimeduse wanne ta peal, jääb ta siiski oma arwamise juurde. — Teine kord tuleb üks teine ja soowib oma lapsel midagi lugemiseks anda; koolmeiste pakub talle „Laste rõõmu”, aga mees kaitseb kahe käega wastu, sest neil olla ärakeeldud piltidega raamat lugea. Waesed lapsed, keda niisugused wanemad üles kaswatawad! See küla rahwas on otsegu märgiks, kui wilets lugu nende inimestea on, kes ei oska kinni pidada, mis neil on, waid lasewad eksitada igast eksituse tuulest! Kurb, wäga kurb! Palju rõõmsamaks ei lähe lugu, kui meie Korsuni kreisist ära tuleme Simbirski poole S. külasse. Küll on seal rahwa elukord jõukam, nad on ostetud maa peal ja ka koolimaja on nende külas, aga tühi. Selle asemel on rahwa seas pimeduse teud wägewaks läinud, nagu joomine, wargus, ning elupuhtus on koguni kadunud. Lapsed ei saa mingit muud õpetust kui wanemate halwa eeskuju. Pealegi oliwad nad mullu talwel

üksteise wahel nii tülis, et karta oli, et endid wastastiku tulega maha kõrweta-wad. Tüli tuli sellest, et endised asujad, kelle nimed ostukontrahis ülewal oli-wad, pärast tulejaid küll lasksiwad osturaha maksta, aga nende nimesid kont-rahti mitte ei tahtnud üles wõtta, et nad neid pärast, kui raha tasa, maade pealt wälja wõiks peksta.

Sealt 30 wersta weel Simbirski poole tulles jõuame Smorodinosse, kus lugu juba natuke teine on. Rahwas on siin kroonumaade rentnikud ja ei ole ehk nii jõukad, kui teised, aga ühest tükist on nad ometi kõigist siin kubermangus elawatest eestlastest ees ja seda teeb nende kool, kus alati töö on tehtud. Siin ei leita neid lapsi, kes õpetamata ja koolitamata üles kaswawad, ja kui ka mõ-nede wäliste puuduste pärast õpetus kõigis asjus ei wõi nii kaugele ulatada kui eesti koolides, siiski tulewad leerilapsed leeriõpetusele niisama hästi ette walmistatud, nagu parematest eesti walla koolidest. Ja mis koolis ning leeris on õpetatud, seda tuletatakse ka wanadele püha päewadel palwe tundidel meelde, milledest rahwas hoolega osa wõtab. Liiga kitsaks oli nii kooli- kui ka palwemaja jäänud, aga tänu abikassale! juba tehakse uue maja kallal tööd, nii et sügiseks lahkemad kooliruumid loodetakse saama. Jumal ise andku oma õnnistust, et hoone ehitajad ilma aegu waewa ei näe. Jehowa õnnistagu seda tööd!

Praegu (10. Augustil) on ilm juba terve nädal wihmane; wilja läheb põllul hu-nikutes kaswama.

—ig—.